

Bartın Üniversitesi Yayınları No : 25

Edebiyat Fakültesi Yayın No : 02

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI EDEBİYAT VE TOPLUM
SEMPOZYUMU
28-30 NİSAN 2016**

**BİLDİRİLER KİTABI
2. CİLT**

Bartın 2016

Bu kitap Bartın Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun 14/04/2016 tarih ve 2016/06 nolu kararı ile basılmıştır.

© Copyright

Bu eserin tüm yayın hakları Bartın Üniversitesi Rektörlüğü'ne aittir. Rektörlüğün yazılı izni olmadan kitabın tümünün ya da bir kısmının elektronik, mekanik veya fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Bu kitapta yer alan tüm bildirilerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bilimsel Hakemler Listesi:

1. Prof. Dr. Alim YILDIZ
2. Prof. Dr. Erdoğan BOZ
3. Prof. Dr. İsmet EMRE

Kapak Tasarımı : Esra ÖZTÜRK
Dizgi : Okt. Can ŞEN

Birinci Baskı

Baskı Adedi : 300
ISBN Takım : 978-605-9895-09-5
ISBN 2. Cilt : 978-605-9895-11-8

Kütüphane Bilgi Kartı

Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu, 28-30 Nisan 2016 Bartın: Bildiriler Kitabı 2. Cilt / Editör: Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE.
Bartın: Bartın Üniversitesi, 2016.

616 s. ; 30 cm.

1. Edebiyat, 2. Edebiyat ve toplum—Sempozyum, 3. Edebiyat incelemeleri

PN51
809.93358

Baskı

Hermes Ofset Ltd. Şti.
İskitler/Ankara

İBRAHİM BALABAN'IN RESİM VE KİTAPLARINDA TOPLUMSALLIK ALGISI

Yrd. Doç. Dr. Süreyya GENÇ*

ÖZET

Cumhuriyet sonrası dönem toplumsal anlamda dolayısıyla sanat alanında önemli gelişmelerin, kırılmaların ve çok boyutlu değişimlerin yaşandığı dönemdir. Toplumsal değişimleri sanat eserlerinden takip etmek ve 'sanat'ın kendisini kurmaca bir yansıma alanı olarak görmek de mümkündür. Sanat eserlerinde ne kadar imalı bir yapı bulunursa bulunsun bu eserler ait olduğu zamanın ve toplumun kaynaklığı olmadan okunamaz.

Sosyolojik açıdan yaşanan bütün değişimleri kendine özgü sınırlılıklarla karşılayan sanat, kimi zaman bu sınırlılıkları ortadan kaldırmak isteyen ve farklı sanat alanlarını bir arada deneyen sanatçılar da çıkarır. Bu tür sanatçılar, çoğunlukla toplum merkezli düşünen ve kültürlerarası ilişkinin sosyolojik boyutlarını, derinliğini artıran çalışmalarla karşımıza çıkar.

Fırçası ve kalemiyle özgünlüğünü ve kendine özgünlüğünü kanıtlamış alaylı sanatçılardan biridir, İbrahim Balaban. Biyografisinden izleri ve gündelik yaşamın değişen pratiklerini yansıttığı eserlerinin hemen hepsinde toplumsal değişimlere ve bu değişimlerin yarattığı sorunlara mesafeli durulamayacağına altını çizmiştir, adeta. Şifahi kültür ortamının büyüttüğü hatta ilham verdiği sanatçı, resim ve romanlarında özelde Anadolu kadını genelde Anadolu insanının yaşamından kareleri bazen bir fotoğrafçı gerçekçiliğiyle kimi zaman da aydın sorumluluğunu taşıyan eleştirel bir tavırla dile getirmiştir. Balaban'ın hiçbir zaman değişmeyen Anadolu merkezli ve toplumcu bakışı mitolojik kaynaklara yönelmesiyle derinlik kazanır. Başlangıçta köy yaşamındaki yoksulluğu resmeden sanatçı zamanla destanlara, halk inançlarına ve kahramanlarına, mitolojiye yönelmiştir. Göç, kent ve yaşam mücadelesi, demokrasi gibi tecrübeler de değinen sanatçının kendine özgünlüğünü sağlayan önemli harçlardan biri de gösterdiği toplumsal duyarlılıktır.

Bu bildiride İbrahim Balaban'ın resimleri ve edebi eserleri toplumsal duyarlılık, değerler ve sosyolojik değişim bağlamında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İbrahim Balaban, Türk Resim Sanatı, Biyografi, Resim, Toplumsal Gerçekçilik, Edebi Eser

COMMUNITY SENSE OF İBRAHİM BALABAN IN HIS PICTURES AND BOOKS

ABSTRACT

Post-republic period was the times that important advances, fractures and changes in multidimensional have been lived in sociological terms directly in art field. Follow to sociological changes from the artworks and seeing the art itself as a fictional reflection field is also possible. Although artworks have allusive structure, these works cannot be read without originating from society and time which they belong.

The art which meets the all changes from sociological perspective with idiocratical limitations sometimes gives birth of the artists who want to break these limitations and gathers together different art fields. These kinds of artists mostly meet with us by the artworks which think society based, investigate sociological levels and increase depths of interdisciplinary relationships.

İbrahim Balaban, he is one of artist who proves his originality and individuality by his pen and brush. So to say, he highlights that one cannot stand aloof from sociological changes and created problems by these changes in almost his all works which reflects marks from his biography and daily lives changing practices. The artist who oral culture environment grows up express shots from generally Anatolian human lives especially Anatolian women's sometimes with the realism of a photographer, sometimes with a critical behavior which carries an highbrow responsibility in his novels and pictures. Balaban's Anatolian based and sociological view which never changes gains the depth by his tending to mythological resources. The artist, who draws the poverty in village life in the beginning, heads for

* Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

sagas, public beliefs and heroes and mythology in time. One of the important mortars which provide individuality of the artist who also mentions about the migration, mythology, city and life challenge is his sociological susceptibility.

In this notice, pictures, literary works of Ibrahim Balaban will be studied in the context of susceptibility, values and sociological changes

Keywords: Ibrahim Balaban, Turkish Painting Art, Biography, Painting, Social Realism, Literary Work

GİRİŞ

İbrahim Balaban, Bursa'nın Seç Köyü'nde 1921 yılında kendi deyimiyle nakışların içinde doğdu. Köyün üç sınıflı okulundan mezun olduktan sonra, daha üst okullara yollanmadı. Okuma isteğini varlıklı olan ailesine iş görmeyerek dayattı. Ailesi avunması için onu on beş yaşına kadar serbest bıraktı. Balaban bu özgür olduğu yılları resim çizerek ve günlük tutarak geçirdi (Balaban ve Bilgin, 2009: 11). Halk evleri kanalıyla halkın aydınlatılması çabası ile babası, şehirden köye küfelerle köylüye dağıtmak üzere kitaplar getirirdi. Kitapların içinden kanatlı bir öküz Balaban'ın ilgisini çektiğinde henüz dört yaşındaydı. Günlerce o resme bakarak bir öküz çizmeye çalıştı. Annesi resme olan ilgisini destekler ona gergef işlemeyi öğretti. Okula gidemez ama resim yapar, günlük tutar, parası yettiğinde köye gelen kitapları alır ve okurdu (İbrahim Balaban, -). Her gün olmasa da ara sıra gün içinde yaşananları kalemiyle aktardı günlüğüne. Öküzleri otlattık, babam tarlada, çift sürdük, bel çapa yaptık, ben öküzlerin resmini çiziyorum...

1937 yılında henüz 16 yaşındayken kaçakçılıktan cezaevine girdi. Cezaevinde zeytinyağına batırıldığı renkli kalemle resim yaptı. Para cezasını ödeyemediği için cezaevinde 3 yıl mahkûm edilen Balaban, çıkmasına çok az zaman kala dört mahkûmun saldırısına uğradı, cezaevinden çıktıktan sonra evlendiği gün düğün evini basan hasmını öldürdü ve yeniden cezaevine girdi. 1942 ile 1944 ve 1947 ile 1950 arasında Bursa Cezaevi'nde geçirdi. Cezaevindeyken önce babasının daha sonra da doğumda karısının ve kısa bir süre sonra da çocuğunun ölüm haberini aldı (İbrahim Balaban, 2015). Cezaevinde kaldığı süre içinde Balaban, kendini yetiştirmeye ve resim yapmaya devam etti. Yaşadıklarını, gördüklerini fırçasıyla aktardı. Bursa Cezaevinde tanıştığı Nazım'ın desteğiyle içindeki üretme isteği önce resimlerine sonra kitaplarına yansıdı. Kitaplarından birini dostu Nazım'a yazdı. "Düşlerim hiyeroglif. Şair Babam'la ikimiz buluşmadan el yordamı ile arıyordum kendi kendimi karanlıkta. İlkini onu buldu ellerim. O da alıp koydu beni kendi yerime. Bu kitabı onun için yazıyorum. Duyduk duymadık demeyin! Onun için yazıyorum!" demiştir *Şair Baba ve Damdakiler* kitabının ilk sayfasında.

Balaban cezaevinde yalnızca resme değil, felsefe, sosyoloji, ekonomik-politik konulara da ilgi duydu ve kendisini donattı. Sonrasında profesyonel resim hayatı olaylı başladı. Anadolu insanının yaşamından ve halk efsanelerinden yola çıkarak toplumsal gerçekçi yapıtlar üretti (Gürgen, 2016:2).

1950 affıyla cezaevinden çıkarken elinde, Nazım'ın adına şiir yazdığı "Bahar" (Resim 1), "Mahpushane Kapısı" (Resim 2), "Harman" adlı tablolar ile ayrıca "Doğum" (Resim 3), "Cinayet" ve "Suda Donbaylar" adlı tablolar vardı. 1950 sonu ve 1951 başlarında Nazım'la birlikte İstanbul'u gezdi ve onun evinde altı ay kaldı. O sürede "Ekin Biçenler" adlı tablosunu yaptı (İbrahim Balaban, -). 1953'te İstanbul'da düzenlediği ilk kişisel sergisiyle, toplumsal gerçekçi akıma yöneldi. Bu yöneliş sergileri de beraberinde getirdi. "Birinci dönem" adını verdiği ilk sergiyi, 1959 yılından başlayarak çeşitli aralıklarla Ankara ve İstanbul'da açtığı öteki dönem sergileri izledi (İbrahim Balaban, 2013). II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de yaşanan sosyo-ekonomik yapıda değişimler, çok partili yaşama geçiş, sanayileşme, köyden kente göç ve ekonomi gibi sorunlar ve toplumsal gelişim sanatçılarımızı da etkilemiştir. Bu etkilenme Nazım Hikmet'in öncüsü olduğu toplumcu gerçekçi sanat anlayışının bu yıllarda etkisini artırmıştır.

1941'de kurulan "Yeniler Grubu", resim sanatının Batı etkisinden kurtulmasını, halka dönük olmasını ve toplum sorunlarıyla ilgilenmesi gerektiğini savunmuştur. Türk resim sanatında 1950'ye kadar etkili olan figüratif anlatım; Geleneksel Gerçekçi, İzlenimci, Kübist, Dışavurumcu, Fovist, Toplumsal Gerçekçi; bu tarihten sonra da Yeni-Figürasyon eğilimleri ve Yeni-Dışavurumcu sanat anlayışları ile gelişimini sürdürmüştür. 1950'den başlayarak 1965'e kadar resim sanatındaki genel

eğilim, soyut sanat akımları çevresinde olmuş ve 1960'larda Yeni-Figürasyon eğilimi ile figüratif anlayış yeniden ortaya çıkmıştır (Gültekin, 1992: 16-17). Yeniler grubunun dağılmasından birkaç yıl sonra 1959'da İbrahim Balaban'ın çevresinde toplanarak "Yeni Dal" adı altında, toplumsal anlayışın ikinci evresi oluşmuştur. (Özsezgin: 48). Yeniler grubu, toplumsal gerçekçi anlayışının devamıdır. Toplumun yaşadığı sorunları dile getirmişlerdir tuvallerinde.

Tansuğ'a (2008: 228) göre; Türk resminin toplumsal içerikli sorunlar yönünden geçici etkisi olan sanatçılarından biridir, Balaban. İlk resim sergisinde, köy yaşamından dramatik temaları ele alan Bursa civarında havlu dokumacısı bir aileden gelen köy çocuğudur. Otodidakt sayılabilir. Daha sonraki sergilerinde ilk sergisindeki ilgiyi toplayamamıştır.

1961'de İbrahim Balaban, İhsan ve Kemal İncesu, Avni Mehmetoğlu, Marta Tözge ve heykeltıraş Vahi İncesu İstanbul Belediyesi Şehir Galerisi'nde açtıkları ikinci grup sergisi "Sosyal Realizm Cereyanı"nın ilkelerine uygun bulunmadığı ve resimlerinde suç öğeleri görüldüğü için kovuşturmaya uğramış, sanatçılar tutuklanmıştır. Resimlerin yargılanması aynı yıl tamamlanarak sanatçılar salıverilmiştir. 1963'ten sonra dağılmış olan grup üyeleri arasında özellikle İbrahim Balaban, Anadolu kaynaklı figürleri ve yaşam biçimlerini kendine özgü bir resim dili içinde, naif kaygılara da yer vererek anlattığı tablolarıyla, kendi kaynaklarını araştıran çağdaş resim sanatımız için önemli bir aşamadır. (Özsezgin, 1982: 75).

Bu dönemde yaptıkları resimlerini ve sergilerini "Dağınık", "Nakışsı", "Ağıraksak" gibi özgün adlar altında topladı. Yurt dışında da sergi açan Balaban 1982-1985 yıllarında yaşam kavgası vb gibi çeşitli resim dizileri gerçekleştirdi. 1985 sonu ve 1990'da açtığı sergilerde özellikle Anadolu kadınlarına (Resim 5 ve 9) geniş yer verdi. Sanata ve toplumsallığa ilişkin görüşlerini düşüncelerini, kitaplarında kendine özgü bir anlatımla dile getirdi (İbrahim Balaban, 2013). Anılar, denemeler (resim sanatı üzerine), hikâyeler ve ikisi roman olmak üzere yayınlanmış 12 kitabı vardır. Bunlar; *Balaban* (1962), *İz* (1965), *Şair Baba ve Damdakiler* (1968), *İzdüşümü* (1969), *Dağda Duruşma* (1990), *Kaliba Sığımayanlar* (1997), *Nazım Hikmet ve Biz* (1998), *Avrupa'da Dolaşanlar* (1999), *Tahliyecî Yusuf* (2000), *Tek Bıyık* (2002), *Nazım Hikmet'le Yedi Yıl* (2003)'dir (Balaban ve Bilgin, 2009: 442).

2007 yılında Reis Çelik'in yönettiği "Mülteci" filminde bir nakkaş rolünü canlandırır. Tabloları birçok koleksiyonda yer alan Balaban, 12 Temmuz 1996'da Unesco Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği'nin onur üyesi olmuştur. Pek çok ödülün yanı sıra fahri doktora ve profesörlük unvanı verilmiştir. Kürsülerde Türk resmini ve Türk sanatını anlatmıştır. İstanbul'da yaşadığı evinde büyük bir yaşam sevinciyle çalışmalarına devam etmektedir (İbrahim Balaban, -). Tansuğ'a (1995: 22-23) göre; 1950'li yıllarda çok özenilen bir resim akımı Meksika Sosyalist Realizmi idi. Dergi sayfalarında "herkesin bir Orozco albümü olmalı" gibi sözlere rastlanıyordu. Bu akımla az çok ilişkili işler otodidakt bir köylü ressam olan İbrahim Balaban tarafından ortaya konulur. Balaban'ın Bursa Hapishanesi'nde şair Nazım Hikmet'le yakınlığı, kendisine yoğun bir ilgi gösterilmesini sağlayan etkenlerden biridir. Balaban sonraları Meksikalı ressamların, özellikle Diego Rivera'nın yuvarlak biçimlendirme yönteminden esinlenen özgün bir resim üslubunu benimser. Ancak başarılı olamaz. Bu sınırlı üslupçuluk, ilk çıkışları heyecanla karşılanan köylü yazarların, sözgelimi Mahmut Makal'ın zaman içinde eriyip giden değerine benzetilebilirdi.

Bilgin'e göre Balaban resmi değerlidir. Çünkü sanat, dönemin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik değişiminin belgesidir. Türk sanatı içinde, Cumhuriyet'in modern çizgisinde kendi sanat çizgisinde içinde değişen ama ilk günden önemli, özgün ve kalıcı bir resimdir. Balaban'ın resimleri yüzeysel eserler değildir. Her eser yaşam koşullarının çizgi-kurgu ile resme yansımadır. Batı etkisinde Türk resminin düştüğü eksen kaymasına kapılmamıştır. (Balaban ve Bilgin, 2009: 27). İbrahim Balaban; yılmadan, inatla içinden gelen dürtülere kulak vermiştir. Yeri geldiğinde isyankâr ama naif çizgilerle duygu ve düşüncelerini aktarmaktan vazgeçmemiştir (Bostancı, 2013: 110).

Kendi kendini yetiştirmiş olan Balaban'ın yapıtlarında anonim halk resmi geleneği egemen öge olarak önemini korumakla birlikte toplumsallığın düşünsel bir eğilimle aynı düzeyde anlam kazanmış olması, bu resmi dar feodal kalıpların üstüne çıkarmıştır. Bu nedenle Balaban'a biçim ve içeriğiyle halk geleneklerinden esinlenen, ama bu geleneği çağdaş bir zemine oturtan bir sanatçı gözüyle bakılabilir. Konularını genellikle karabasana tutsak köy yaşamından, Anadolu insanının gerçekliğinden halk efsanelerinin yaygın niteliğinden seçen Balaban'a göre, her doğal görüntü, bir

resim konusu olamaz (İbrahim Balaban, 2013). Balaban, Anadolu söylencelerini ve kahramanlarını ele alırken, o topraklar üzerinde yaşayan insanların törelerini, yaşam biçimlerini, ekonomik ve sosyal ortak sorunlarını dile getirmiştir. Dünyanın neresine giderseniz gidin insanların sorunları aynıdır; bu sebeple Balaban'ın resimleri yöresel olduğu kadar evrenseldir (Erkılıç, 1993:20).

Resimlerini ve kitaplarını içerik, biçim yönünden kendine özgü bir üslupla ortaya koyan Balaban, akademiden ve hiçbir akımdan etkilenmemiştir. Yaşamının aynasıdır eserleri. “Balaban” adını verdiği ilk kitabın konusu yaşadığı çevre, köyü, insanları ve başından geçen olayların aktarımıdır. Kitabın ikinci kısmında basında kendisinden bahsedenleri almıştır. Kendisi ve sanatı hakkında yazılanları derlemiştir. Üçüncü kısımda ise Balaban'ın resimleri vardır. *Dağda Duruşma* isimli romanında da konu köy yaşamıdır. Birbirine yakın iki köyün sakinleridir roman kahramanları. Dağ köyüdür. Yaşam şartları zordur. Yerel bir ağız vardır. Dönemin sosyolojik, ekonomik ve politik durumunu da yansıtan Balaban romanında, iki dağ köyü'nün yaşam mücadelesini yerel ifadelerle aktarmıştır okuyucuya.

Balaban ve Bilgin'e (2009: 14) göre; ilk yazım deneyimi olan “Balaban” kitabı yaşamının sanatına olan etkisini, köyünün ve insanların ilkel tarım araçlarıyla yaptıkları üretimin nasıl bir resimsel biçim haline geldiğini anlatmaktadır. Resminin felsefi temelini oluşturmaya başlar böylece. Daha sonra yayınlanan “*İz*” ve “*İzdüşümü*” kitaplarında bu felsefi kuramını geliştirir ve sanat yaşamının izdüşümüdür doktrinini ortaya koyar. Özsezgin'e (1993) göre Balaban; hapisneden sanat öğrenerek, bunu bir hobi düzeyinden çıkararak ve yaşamının vazgeçilmez bir tutkusu haline dönüştüren ressam modelinin de ilk ve tek örneğidir. Köyden çıkmıştır. Ama köyden çıkmış olan her ressam onun düzeyini tutturamamıştır. Sanatın “yaşamının izdüşümü” olduğu ilkesine hep bağlı kalmıştır. Entelektüel resamlara özenerek “onlar gibi” resim yapma heveslerine kapılmamıştır. Çünkü konunun bir “öz” olduğunu ve her “öz”ün kendi kabuğunu ördüğünü bilir. Dino, (1993) Balaban'ın sanatını şu şekilde ifade etmiştir: “Bir köylü kadının kıyafetlerinde aradığımızdan bambaşka şeyler arıyor Balaban. Biz kıyafetin resimde duruşunu, değerini düşünüyoruz, Balaban ise kumaşın esnekliğini, yenisini almanın zorluğunu düşünüyor. Balaban çizdiğini yaşıyor, biz sadece seyrediyoruz.”

Kitaplarında da yaşamdan sanata doğrudan bağlarla yansıyan bu etkiler görülebilir. Yaşamının etkisindedir yazdıkları. Kitaplarının kapaklarında kendisine ait resimler vardır (Resim 14, 15, 16 ve 17). Köylü insanının yaşam savaşını, dönem insanların verdikleri yaşam savaşı, yaşam koşulları ve yoksullukla birlikte gelen sıkıntıları dile getirmiştir. Kendine özgü üslupla yazdığı kitaplarını yine kendine özgü üslupla çizdiği resimleri kapak yapmıştır. *Tahliyeci Yusuf* isimli öykü kitabının ön kapağında (Resim 14), elinde başaklar ve orak olan Anadolu kadını ve çift süren bir köylünün arkasında ise, otları sırtlanmış iki büklüm olmuş bir köylü, ağaca karşı siper almış elinde sapanı bir çocuk, ağaç dalına bir çocuk ve altına “Bursa Mahpushanesi Tahliyeci Yusuf 1941” yazılı bir figür resmi vardır. Aynı zamanda kaplumbağa, kertenkele ve kandil gibi simgesel tasvirleri de görmekteyiz. Daha okumadan anlarsınız aslında Balaban'ın kitabında “öz”ü, içtenliği. Önce kendinden başlar öyküsünü anlatmaya sonrasında çevresini. Kendi köyünün yaşamından sahneleri canlandırır dizelerinde.

Balaban; boyalari kullanırken açık-koyu endişesi taşımadan figürlerinin içinde çakmaklaşan ışığı yakmak için resim yaptığını, çizgilerin arasından da ışıkların sızdığını ifade etmiştir. Ülkenin üretim koşullarının resimlerini yaparak geliştiğini, tarlada öküzlere bakarak, babasını çalışırken, harmanda düven süren kız kardeşini, anasını, kınalarda gelinleri saklı da olsa çizerek de geliştiğini ifade etmiştir (Bostancı, 2013: 112-113). “Konularını bildiğim ve gördüğüm şeylerden alırım” diyen Balaban'ın resimleri kendi öz yaşamının izdüşümüdür. Yaşamının tanıklarındır. Anadolu insanını, yaşam biçimini ve geleneklerini, toprakla uğraşmanın zorluğunu, emekçi kesimin ezilmişliğini, hüznünü, sevincini özgün bir üslupla anlatır. İyi bir gözlemcidir. Doğadaki canlı cansız bütün unsurları alır, kendine göre stilize ederek resmin kompozisyonunda göre yeniden kurgular. Tuval üzerindeki kompozisyonu, temiz renk katmanlarındaki uyumlu geçişler, gölge-ışık düzenlemeleri, sağlam desen anlayışı, ışığın merkezden dışa doğru yansması resimlerine düşsel bir atmosfer katmaktadır. Ayrıca resimlerinde, anlatımı güçlendiren simgesel öğeler vardır (Erkılıç, 1993: 21).

“Tepişen Atlar” (Resim 4) isimli tablosunda; baharın gelişiyle doğanın uyanışını, atların coşkusunu, yerdeki ve gökyüzündeki hayvanların da coşkusunu görebilmekteyiz. Tablodaki her çizgi, renk Balaban’ın anlatmak istediği konuyu vurgulamaktadır.

Kompozisyonlarında halk resminin istiflemesini ya da yazmalardaki göbekten başlayarak etrafa yayılmalarda gördüğümüz sıralamaya göre bir yerleştirme ile karşılaşırız. Figürlerdeki deformasyon naif kişiliğinin bilinci ile sonuçlanır. Büyük leke endişesinden çok renklerin tadını arar. Son resimlerinde Halk edebiyatında Aşk ve Sevgi üzerine düzenlenen mitolojik öyküleri, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun’u çok güzel bir yorumla seyirciye aktarıyor (Pesen, 1993: 22). Nazım Hikmet’in desteğiyle içindeki resim yapma aşkını fark eden otodidakt ressam Balaban, resimlerinde kendi yaşadıklarını, mahpushaneyi, mahkûmları, polisi, askeri, çatışmaları, kente göç edenleri, Anadolu insanını, köylüyü, hayvanları çizmiştir. Daha sonra masalları, mitolojik öyküleri (Resim 6,7 ve 8) kendine özgü bir üslupla aktarmıştır.

Sanatı, tecrübelerin ve toplumsal değerlerin ifade alanı olarak gören Balaban, edebi eserlerinde de ‘öz’ bilincini kaybetmemiştir. Tercih ettiği kurgular köy tecrübesini yaşayan yahut halk kültürüne yakınlık duyan herkesin duyabileceği, tanık olabileceği olaylardır. Roman ve hikâyelerinde kullandığı dil de toplumcu gerçekçi tavrın tamamlayıcı unsurudur. Ağız taklitleri, halk deyişleri ve dili zorlamayan bir anlayışa sahiptir.

SONUÇ

Çağdaş Türk resim sanatında önemli rolü bulunan kendine özgü çizgisiyle, rengiyle, konusuyla dikkatleri üzerine çeken Balaban, sosyal içerikli eserler üretmiştir. Özellikle köylünün yaşadığı sorunları yansıtan ressam, kendi çevresinden yola çıkarak ülkenin insanlarını sade ve samimi bir şekilde fırçasıyla ya da kalemle aktarmıştır. Tablolarında kendine özgü bir üslup vardır. Figürleri çalışan, emekçi, ağır yaşam şartlarına karşı mücadele veren ama her şeye rağmen iyimser insanlardır. Kullandığı renkler öylesine sade öylesine ışıktır ki hayatın güzelliklerine dikkat çeker gibidir. Kendi yaşamında da acı, keder ve hüznü yaşayan Balaban, her sanatçı gibi etkilenmiştir yaşadığı çevre, yaşam biçimi ve coğrafyasından. Balaban köy çocuğudur, toplum içinde yaşamaktadır. Toplumdan ayrı düşünmek mümkün değildir. Toplumsal içerikli eserler üretirken ana konusu bu yüzdendir ki önce kendisi ve kendi çevresi olmuştur. Ona göre konu ‘öz’dür. Roman ve hikâyeleri de resimlerdeki bu yalınlığın tamamlayıcı öğeleri gibidir. Kendi ve çevre bağlamında oluşturduğu resim kompozisyonlarının devamı, roman ve hikâyelerinde tercih ettiği, tercihten öte tanık olduğu, kurgulardır. Köy ve köy insanının ruhunu, toplumsal anlamda sorunlarını bir taraftan fırça darbeleriyle diğer taraftan kurgularıyla resmetmiştir. Bu bakımdan her şey önce bir ressam olan Balaban roman ve hikâyelerinde sözcükleriyle ressamlığını, aydın tavrını tamamlamıştır.

Sanatçı, akımlardan ya da akademiden etkilenmemiştir. Eğitim alamamıştır ama kendini yetiştirmiştir. Kendini bulmasına Bursa cezaevinde tanıştığı Nazım Hikmet yardım eder. Kendini yetiştirmesine destek olur. Balaban’ın içindeki isteği fark eden Nazım kendi boyalarını verir ve izler. Daha sonra kaleminin gücünü kullanır Balaban. Resimlerinde olduğu gibi kitaplarında da önce kendisinden ve kendi çevresinden başlar anlatmaya. Tablolarında gördüğümüz figürleri kitaplarında da vardır. Emekçi, çalışan, zor coğrafi koşullarda mücadele veren, yoksul köylüyü konu almıştır. Yaşantıyı örnek almıştır.

1990’lı yıllarda Balaban resimlerine artık masalları, halk kahramanlarını ve mitolojik öyküleri, efsaneleri konu almaya başlamıştır. Leyla ile Mecnun, Köroğlu, Nasrettin Hoca, Ferhat ile Şirin konu olmuştur tablolarında. Doğal ışık yerine figürlerin kendi özünden gelen, kendi aydınlığını üreten ışığı ile etkileyici renkleri birleştirerek Anadolu’nun aşk söylencelerini masalsı bir ortam ile anlatmıştır.

Resimlerinde figürler deformasyona uğramıştır. Bu şekilde konuya olan ilgiyi artırmakta ve aktarmak istenilen, yaşanan olayın yarattığı duyguyu güçlendirmektedir, diyebiliriz. Simgeler kullanır sanatçı eserlerinde. Tablolarında kuşlar, otlar, böcekler, karıncalar, çiçekler vardır. Doğa ile insanı ayrılmaz bir bütün olarak ele alır. Resimleri hep dış mekândır. Çünkü toplumcu gerçekçi dünya görüşünün temelinde iç değil dış vardır.

Naif ressam olarak anılmıştır; ancak kendisi bunu kabul etmemiştir. Naif görmemiştir kendisini. Okuyamaması, akademiden ve akımlardan haberdar olmayışı ya da etkilenmeyişi, hiçbir akıma sokulamayışının kendisi hakkında bu yorumların yapılmasına meşru zemin hazırladığını belirtir.

Sanat yaşantımızın izdüşümüdür, diyen sanatçı çocukluğundan beri devam eden resim yapma aşkını hala korumakta ve bugün 95 yaşında İstanbul'da üretmeye devam etmektedir. Ankara'da 25 Şubat 2016 tarihinde Peker Sanat Evi'nde açtığı sergi ile geçmiş ile günümüz çalışmalarını, çizim tutkusunu yeniden izleyiciye sunmuştur. Yılların derinliklerinden süzülerek katman katman günümüze kadar çoğalttığı, biriktirdiği eserleri bu sergi ile bütün bir sanat birikimini yeniden üretime sokmuştur. Bu sergi aynı zamanda üretmeye devam edeceğinin göstergesidir diyebiliriz.

KAYNAKLAR

BALABAN, H. N. ve BİLGİN, Z. E. (2009). *Balaban Bir Ressam Yunus Emre*. İstanbul: Bindallı Sanatevi.

BALABAN, İ. (Tarihsiz). *Şair Baba ve Damdakiler*. İstanbul: Milliyet Yayınları

BOSTANCI, M. (2013). İbrahim Balaban ve 'Balabanizm'. *Gösteri Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 308, s. 110-117.

ERKİLİÇ, Ö. (1993). Geçmişin Masala Duruşu ve 40.Yılında Balaban. *Sanat Çevresi*, 172, s. 20-21.

DİNO, A. (1993). Balaban Üzerine. *Sanat Çevresi*, 172, s.15.

GÜLTEKİN, G. (1992). *Batı Anlayışında Türk Resim Sanatı*. Ankara: T.C.Ziraat Bankası Kültür-Sanat Etkinlikleri.

GÜRGEN, M. (2016). Yaşayan Efsane İbrahim Balaban. 29 Şubat 2016, *Haber Türk Gazetesi*.

İbrahim BALABAN. (Tarihsiz). 15 Aralık 2015 tarihinde http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=534 adresinden alınmıştır.

İbrahim BALABAN. (2013). 15 Aralık 2015 tarihinde <http://www.sohbetche.net/balaban-ibrahim.html> adresinden alınmıştır.

İbrahim BALABAN. (2015). Wikipedia, 15 Aralık 2015 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0brahim_Balaban adresinden alınmıştır.

KEMAL, M. (1993). Bu Toprakların Ressamı. *Sanat Çevresi*, 172, s. 23.

ÖZSEZGİN, K. *Cumhuriyet'in 75. Yılında Türk Resmi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ÖZSEZGİN, K. (1982). *Başlangıcından Bugüne Çağdaş Resim Sanatı Tarihi*. Cilt 3. İstanbul: Tıglat Basımevi.

ÖZSEZGİN, K. (1993). Resmimizde Balaban Söylemi. *Sanat Çevresi*, 172, s. 16-17.

PESEN, M. (1993). Balaban'ın Mitolojik Öyküleri. *Sanat Çevresi*, 172, s. 22.

TANSUĞ, S. (1995). *Türk Resminde Yeni Dönem*. Baskı 4. İstanbul: Remzi Kitabevi.

TANSUĞ, S. (2008). *Çağdaş Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

<https://cetinbayramoglusiir.wordpress.com/2012/10/18/nazim-hikmet-ran-ibrahim-balabanin-ustune-soylenmistir/> adresinden 20 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.

<http://blog.ressambalaban.com/uzun-sanat-yolu/> adresinden 20 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.

<http://mithatsarcan.blogspot.com.tr/2013/04/ibrahim-balaban.html> adresinden 20 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.

<http://www.forumgercek.com/turk-ressamlarin-biyografileri/95832-ibrahim-balaban-1921-turk-ressam-yazar-2.html> adresinden 20 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.

<http://haber.star.com.tr/kultur-sanat/rengahenk-turkulerle-anadolu-tarihi/haber-725469> adresinden 20 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=723529761115609&set=a.723476187787633.1073741875.100003757763706&type=3&theater>

<http://www.denizlerkitabevi.com/kitap/yazar-%C4%B0brahim+Balaban-ya> adresinden 20 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.

EKLER

Resim 1. “Bahar”

Balaban’ın “Bahar” Tablosu Üzerine

İşte seyreyle gözüm, hünerini Balaban’ın.
İşte şafak vakti, Mayıs ayındayız.
İşte aydınlık :
akıllı, cesur, taze, diri, insafsız.
İşte bulut :
kaymak gibi lüle lüle.
İşte dağlar :
hem de mavi, hem de serin.
İşte sabah seyranı tilkilerin :
uzun kuyruklarında ışık,
sivri burunlarında telaşları...
İşte seyreyle gözüm :
işte karnı aç
tüyleri diken diken
ağzı kırmızı
işte kurdun biri.
Kendinde hiç duymadın mı sen
aç kurdun öfkesini sabah vakitleri?
İşte seyreyle gözüm: kelebekler, arılar,
işte kıvıl kıvıl devranı balıkların.
İşte bir geyik :
daha güzel bir dünyanın hayvanı.
İşte seyreyle gözüm :
inin önünde ayı,
uyku sersemi henüz.
Sen aklından geçirmedi mi hiç
toprağı koklayarak,
ayılar gibi dalgın yaşamayı,
bala, armuda, yosunlu loşluğa yakın
insan sesinden, ateşten uzak?
İşte seyreyle gözüm: sincaplar, tavşanlar,

işte kertenkele, işte tosbağa,
işte üzüm gözlü eşegimiz.
İşte seyreyle gözüm : bir ağaç pırıl pırıl,
güzellikte insan en çok benzeyen.
İşte çayır çimen :
İşte, kokla burnum : nane, kekik.
İşte sulan ağzım : labadalar, ebegümeçleri...
Ellerim, ellerim dokunun, okşayın, avuçlayın.
İşte anamın sütü, karımın eti, gülüşü
çocuğumun.
İşte sürülen toprak...
İşte seyreyle gözüm, işte insan :
dağın, taşın, kurdun, kuşun efendisi,
işte çarıkları,
işte poturunda yamalar,
işte karasaban,
işte sağrılarından kederli, korkunç oyuklarıyla
öküzleri...

Nazım Hikmet

Kaynak:
<https://cetinbayramoglusiir.wordpress.com/2012/10/18/nazim-hikmet-ran-ibrahim-balabanin-ustune-soylenmistir/>

Resim 2. “Mapushane Kapısı”, 150x100 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1950

Kaynak: <http://blog.ressambalaban.com/uzun-sanat-yolu/>

Balaban’ın “Mapushane Kapısı” Tablosu Üzerine

Altı kadın vardı demir kapının önünde,
Beşi toprağa oturmuş, ayakta biri:
Sekiz çocuk vardı demir kapının önünde,
Besbelli henüz öğrenmemişler gülmeyi.
Altı kadın vardı demir kapının önünde,
Ayakları sabırlı, ellerinde keder,
Sekiz çocuk vardı demir kapının önünde
Cin gibi bakıyor kundaktakiler.
Altı kadın vardı demir kapının önünde
Sımsıkı gizlemişler saçlarını,
Sekiz çocuk vardı demir kapının önünde,
Biri kavuşturmuş avuçlarını.
Bir jandarma vardı demir kapının önünde,
Ne dost ne düşman, nöbet uzun, hava sıcak.
Bir beygir vardı demir kapının önünde,
Nerdeyse ağlayacak.
Bir köpek vardı demir kapının önünde,
Burnu kara, tüyü sarı,
Kamış sepetlerde yeşil biber vardı,
Torbalarda kömür, heybelerde soğan samısak.
Altı kadın vardı demir kapının önünde
Demir kapının ardında beş yüz erkek vardı efendim;
Altı kadından biri sen değildin, ama
Beş yüz erkekten biri bendim...

Nazım Hikmet

Resim 3. “Doğum”, 95x125 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1950.

Kaynak: <http://mithatsarcan.blogspot.com.tr/2013/04/ibrahim-balaban.html>

Resim 4. “Tepişen Atlar”, 40x50 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 2008

Kaynak: Balaban ve Bilgin'in (2009: 427) kitabından Süreyya Genç'in çekimi, 2015

Resim 5. “Yürüyen Analar, 60x45 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1984. Özel Koleksiyon

Kaynak: <http://www.forumgercek.com/turk-ressamlarin-biyografileri/95832-ibrahim-balaban-1921-turk-ressam-yazar-2.html>

Resim 6. “Kerem ile Aslı”, 70x100 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1990.

Kaynak: <http://haber.star.com.tr/kultur-sanat/rengahenk-turkulerle-anadolu-tarihi/haber-725469>

Resim 7. “Nasreddin Hoca”, 100x105 cm,
Üzerine Yağlıboya, 1981

Resim 8. “Erenler”, Özel Koleksiyon Tuval

Resim 9. “Ana”, 40x50 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1993, Peker Sanat Koleksiyonu

Kaynak:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=723529761115609&set=a.723476187787633.1073741875.100003757763706&type=3&theater>

Resim 10. “Belciler”, 60x80 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1989, Peker Sanat Koleksiyonu

Resim 11. “Falaka”, 70x100 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 2007

Kaynak:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=723529761115609&set=a.723476187787633.1073741875.100003757763706&type=3&theater>

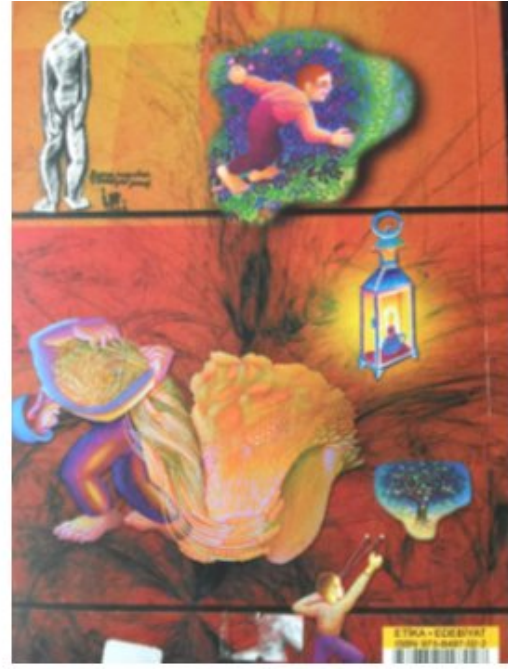
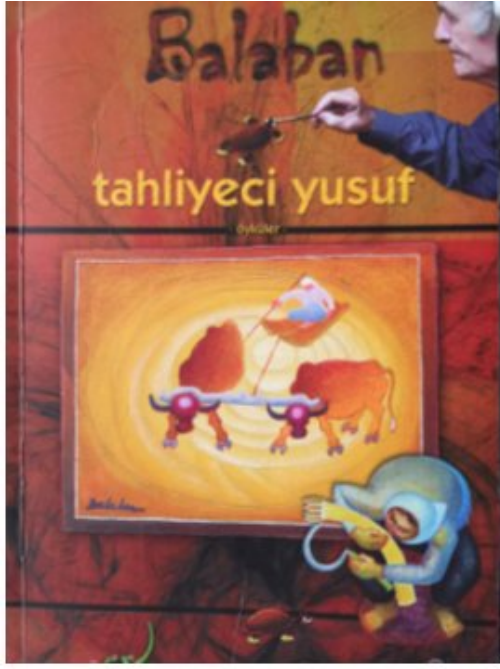

Resim 12. “Hastanenin Avlusu”, 90x122 cm, Duralit Üzerine Yağlıboya, 1953

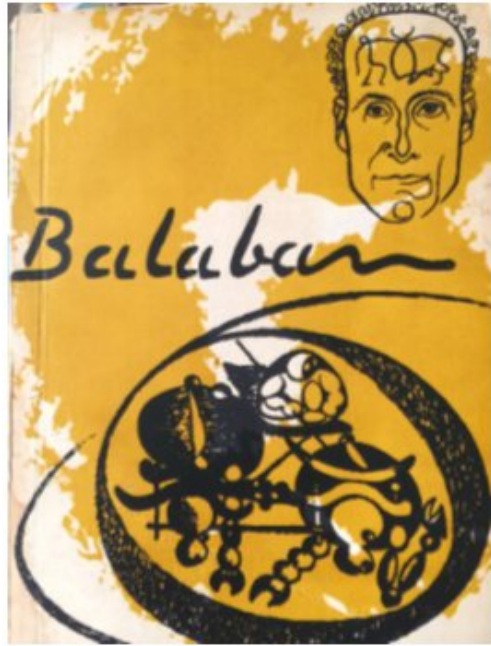

Resim 13. “Kan Davası-Kurban Babam”, 88x112 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1950

Kaynak: Balaban ve Bilgin'in (2009: 427) kitabından Süreyya Genç'in çekimi, 2015

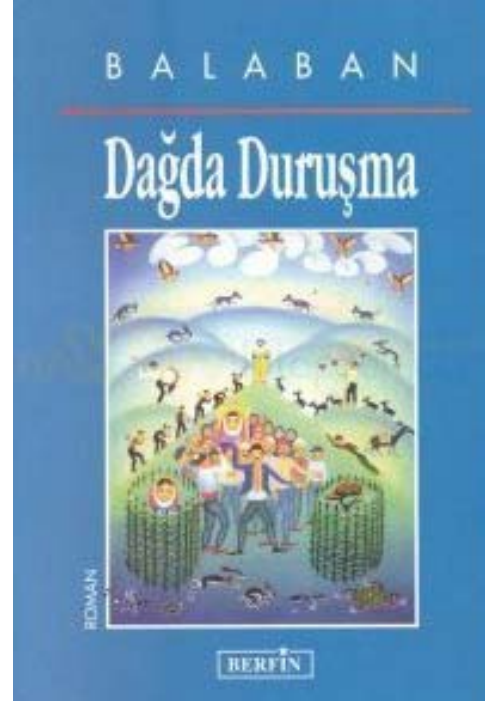
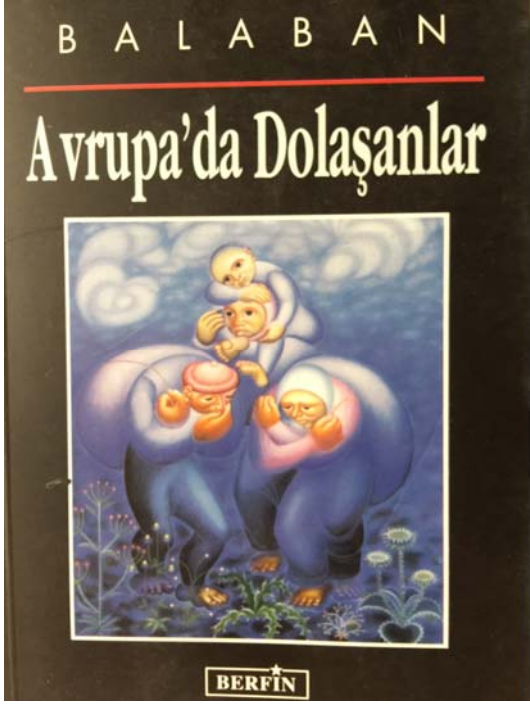
Resim 14. Tahliyeci Yusuf isimli kitabının ön ve arka kapağı resimleri

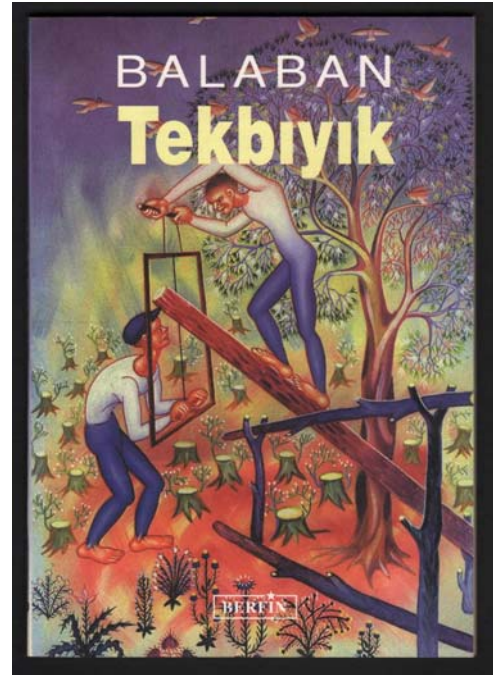
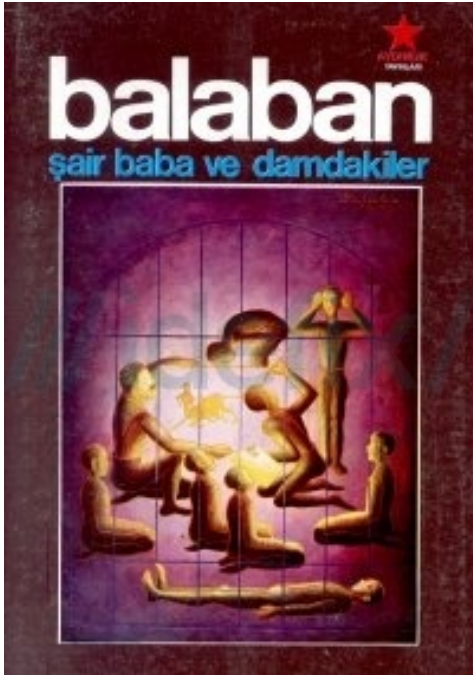
Resim 15. Balaban ve İz isimli kitaplarının kapak resimleri

Kaynak: Süreyya Genç'in çekimi, 2015

Resim 16. Avrupa'da Dolaşanlar ve Dağda Duruşma isimli kitaplarının kapak resimleri
Kaynak: Süreyya Genç'in çekimi, 2015

Resim 17. Şair Baba ve Damdakiler ve Tek Bıyık isimli kitaplarının kapak resimleri

Kaynak: <http://www.denizlerkitabevi.com/kitap/yazar-%C4%B0brahim+Balaban-ya>